

**OLIY TA'LIM MUASSASALARI BAKALAVRIATIGA KIRISH TEST
SINOVLARIDA O'ZBEK TILI FANIDAN (O'ZGA TILLI GURUHLAR UCHUN)
FOYDALANILADIGAN TEST VARIANTI TAFSILOTI**

1. Test variantining qo'llanish maqsadi

O'zbek tili va adabiyot fanidan test topshiriqlari O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalariga kirish test sinovlarida umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'limning davlat ta'lim standartlari, o'zbek tili va adabiyot faniga oid umumta'lim o'quv dasturlarida o'zlashtirilishi belgilangan bilim, ko'nikma, malaka talablari asosida abituriyentlarning tayyorgarlik darajasini aniqlab berish uchun mo'ljallangan.

2. Test variantini shakllantirishda asos bo'luvchi me'yoriy hujjatlar:

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Respublika oliy ta'lim muassasalari bakalavriatiga kirish sinovlarini o'tkazish tartibini takomillashtirish to'g'risida” 2017-yil 16-noyabrdagi PQ-3389-son qarori;
- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Oliy ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilish tartibini yanada takomillashtirish to'g'risida” 2018-yil 3-apreldagi 261-son qarori bilan tasdiqlangan “O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining bakalavriatiga o'qishga qabul qilish uchun kirish test sinovlarini o'tkazish tartibi to'g'risidagi” Nizom;
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida” 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4884-son qarori;
- O'zbek tili va adabiyot faniga oid amaldagi davlat ta'lim standarti va o'quv dasturlari.

3. O'zbek tili va adabiyot fanidan shakllantiriladigan test variantining tarkibi

O'zbek tili va adabiyot fanidan mutaxassislik fani sifatida shakllantiriladigan test varianti abituriyentlarning nazariy bilimlarni o'zlashtirish darajasi bilan birga mantiqiy fikrlashi va ta'limning keyingi bosqichiga tayyorgarligini baholaydigan, fanga oid kompetensiyalarni tekshirishga yo'naltirilgan test topshiriqlaridan tarkib topadi. Test topshiriqlarining soni hamda baholash mezonlari O'zbekiston Respublikasi ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilish bo'yicha Davlat komissiyasi tomonidan tasdiqlanadi.

4. Test topshiriqlari yordamida tekshiriladigan fan mazmuni tarkibi

Kodi	Fan mazmuni tarkibi
	1. O'zbek tili va adabiyot
1.1	<i>Fonetika, grafika</i> Nutq tovushlari va harf. Unli tovushlar. Undosh tovushlar. Nutq tovushlarining ma'no farqlash vazifasi. Fonetik hodisalar: so'zlarda tovush ortishi, so'zlarda tovush tushishi, so'zlarda tovush almashishi. Bo'g'in va uning ahamiyati. Urg'u va uning ahamiyati.

1.2	<p style="text-align: center;"><i>Talaffuz va imlo me'yorlari</i></p> <p>Harflar imlosi. Ayrim unlilar imlosi. Ayrim undoshlar imlosi. Qo'sh undoshlar talaffuzi va imlosi. Qator undoshlarning talaffuzi va imlosi. Nutqda o'zgaruvchi undoshlar.</p> <p>Asos va qo'shimchalar imlosi. Qo'shib yozish imlosi. Ajratib yozish imlosi. Bosh harflar imlosi. Chiziqcha bilan yozish imlosi. Ko'chirish qoidalari. Imlo lug'atidan foydalanish.</p>
1.3	<p style="text-align: center;"><i>Punktuatsiya (tinish belgilari)</i></p> <p>Yozma nutqda tinish belgilarining ishlatilishi. Tinish belgilarining nutqdagi ahamiyati.</p>
1.4	<p style="text-align: center;"><i>Leksikologiya</i></p> <p>O'zbek tilining lug'at boyligi. So'zning atash ma'nosi. Bir ma'noli va ko'p ma'noli so'zlar. So'zning o'z va ko'chma ma'nolari. Atamalar (ilmiy atamalar, kasbiy atamalar: iqtisodiyotga oid terminlar, internetga oid terminlar, aniq fanlarga oid terminlar, ijtimoiy-gumanitar fanlarga oid terminlar). Iboralar. Iboralarning qo'shma so'z va so'z birikmalaridan farqi. Maqollar. Hikmatli so'zlar.</p> <p>So'zlarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra turlari. Sinonimlar. Omonimlar. Antonimlar. Paronimlar. Uyadosh so'zlar.</p>
1.5	<p style="text-align: center;"><i>Uslubiyat</i></p> <p>Nutq uslublari haqida ma'lumot. Nutq uslublarning turlari: so'zlashuv uslubi, rasmiy uslub, ilmiy uslub, publitsistik uslub, badiiy uslub.</p>
1.6	<p style="text-align: center;"><i>Morfologiya</i></p> <p>So'z tarkibi. Asos va qo'shimchalar. Tub va yasama so'zlar. So'z yasalishi me'yori. Asosdosh so'zlar. Sodda so'zlar. Qo'shma so'zlar. Juft so'zlar. Takror so'zlar.</p> <p>So'z turkumlari.. Mustaqil so'zlar. Fe'l so'z turkumi. Fe'lning ma'noviy guruhlari. Harakat va holat fe'llari. O'timli va o'timsiz fe'llar. Fe'l nisbatlari. Fe'lning zamon shakllari. Fe'lning mayl shakllari. Fe'lning shaxs-son shakllari. Fe'llarning yasalishi. Fe'llarning tuzilishiga ko'ra turlari. To'liqsiz fe'llar.</p> <p>Ot so'z turkumi. Otning ma'no turlari. Atoqli otlar. Turdosh otlar. Otning ma'no turlari. Aniq va mavhum otlar. Otning munosabat shakllari (egalik, kelishik, bog'lama). Otlarning lug'aviy shakllari (ko'plik, erkalash-kichraytirish). Otlarning yasalishi. Otlarning tuzilishiga ko'ra turlari.</p> <p>Sifat so'z turkumi. Sifatning ma'no guruhlari. Sifat darajalari. Sifatlarning yasalishi. Sifatlarning tuzilishiga ko'ra turlari. Sifatlarning otlashishi.</p> <p>Son so'z turkumi. Sonlarning ma'no guruhlari. Hisob so'zlari. Sonlarning otlashishi.</p> <p>Ravish so'z turkumi. Ravishlarning ma'no turlari. Ravishlarning yasalishi. Ravishlarning tuzilishiga ko'ra turlari.</p> <p>Olmosh so'z turkumi. Olmoshlarning ma'no turlari. Olmoshlarning tuzilishiga ko'ra turlari.</p> <p>Yordamchi so'zlar. Ko'makchilar, bog'lovchilar, yuklamalar va ularning xususiyatlari.</p> <p>Undov so'zlar. Taqlid so'zlar. Modal so'zlar.</p>

1.7	<p><i>Sintaksis</i></p> <p>Gapda soʻzlarning bogʻlanishi. Soʻz birikmasi. Teng bogʻlanish. Tobe bogʻlanish. Soʻz birikmasi va soʻzlar qoʻshilmasi. Soʻz birikmasi va qoʻshma soʻz. Soʻz birikmasi va ibora.</p> <p>Gapning ifoda maqsadiga koʻra turlari.</p> <p>His-hayajon ishtirokiga koʻra gap turlari.</p> <p>Gapning tuzilishiga koʻra turlari.</p> <p>Sodda gap. Gap boʻlaklari. Kesim haqida umumiy maʼlumot. Ega haqida umumiy maʼlumot. Egali va egasiz gaplar. Gap boʻlaklari tartibi. Hol haqida umumiy maʼlumot. Toʻldiruvchi haqida umumiy maʼlumot. Aniqlovchi haqida umumiy maʼlumot. Toʻliq va toʻliqsiz gaplar. Gapning uyushiq boʻlaklari. Uyushiq boʻlakli gaplarda umumlashtiruvchi soʻz. Ajratilgan boʻlakli gaplar. Kiritmalar (kirish soʻz). Undalma. Gapning uyushiq boʻlaklari, ajratilgan boʻlaklar, undalma va kiritmalar yuzasidan tahlil.</p> <p>Qoʻshma gaplar. Kesimlik belgilari. Qoʻshma gap qismlari va ularni bogʻlovchi vositalar. Qoʻshma gap turlari: bogʻlangan, ergashgan va bogʻlovchisiz qoʻshma gaplar.</p> <p>Koʻchirma gapli qoʻshma gap haqida maʼlumot. Koʻchirma gapli qoʻshma gapning tuzilishi. Koʻchirma va oʻzlashtirma gaplar. Koʻchirma gaplarni oʻzlashtirma gapga aylantirish.</p>
------------	--

5. Oʻzbek tili va adabiyot faniga oid kognitiv koʻnikma darajalari

1.	quyi kognitiv koʻnikma darajasi	<ul style="list-style-type: none"> – til birliklari (qoʻshimcha, soʻz va gaplar)ning leksik-grammatik xususiyatlarini bilish va tushunish; – grammatikaga oid asosiy qoida, tushuncha va atamalarni bilish va tushunish; – grammatik qoidalar oʻrtasidagi bogʻliqlikni tushungan holda ularni gapda toʻgʻri qoʻllash.
2.	yuqori kognitiv koʻnikma darajasi	<ul style="list-style-type: none"> – oʻrganilgan mavzular bilan bogʻliq leksik birliklarni mantiqiy fikrlagan holda toʻgʻri qoʻllay olish, gap tarkibida maʼnosini taxmin qila olish mumkin boʻlgan yangi soʻzlarni toʻgʻri qoʻllay olish; – soʻz turkumlarining grammatik xususiyatlarini tahlil qila olish; – matn mazmunini va uning asosiy gʻoyasini tushungan holda maʼlumotlar oʻrtasidagi bogʻliqlik, oʻxshashlik va farqlarni, voqea va hodisa sabablarini tahlil qilish; – rasmda tasvirlangan voqea-hodisaning gap mazmuni bilan bogʻliqligini tahlil qilish; – tahlil jarayonida berilgan maʼlumotlar asosida xulosa chiqarish.

6. Oʻzbek tili va adabiyot fanidan test topshiriqlari yordamida tekshiriladigan bilim, koʻnikma, malaka va kompetensiyalar

Oʻzbek tili va adabiyot faniga oid test varianti abituriyentlarning nazariy bilimlarni oʻzlashtirish darajasini, ularning mantiqiy fikrlashini baholaydigan test topshiriqlaridan iborat. Mazkur test topshiriqlarini shakllantirishda amaldagi davlat taʼlim standartlari va oʻzbek tili faniga oid umumtaʼlim oʻquv dasturlarida oʻzlashtirilishi belgilangan bilim, koʻnikma, malaka va kompetensiyalar asos sifatida qaraldi.

Fan	Tekshiriladigan bilim, ko‘nikma, malaka va kompetensiyalar		Kodi	
O‘zbek tili va adabiyoti	Nutqiy kompetensiya	O‘qish	Eslatmalar, gazeta va jurnallardan olingan xabarlar va e‘lonlarni tushuna olish.	1.1.1
		O‘qish	Matnlarning hamda badiiy asarlardan olingan parchalarning asosiy mazmunini tushunish, ma‘lumotlarni qidirib topa olish, asosiy fikrni ajrata olish va ular bilan ishlash.	1.1.2
		O‘qish	Internet tarmog‘i va boshqa manbalardan olingan matnlar, asbob-uskuna va qurilmalarni ishlatish va ekspluatatsiya qilish bo‘yicha yozma yo‘riqnomalardagi fikrlarni tushuna olish, ma‘lumotlarni taqqoslash, tahlil qilish, bir-biriga bog‘lab xulosa chiqarish.	1.1.3
		O‘qish	Matnning strukturaviy va semantik bog‘liqligini tushunish, tanqidiy fikrlash, asosiy va yordamchi (ikkinchi darajali) g‘oya (fikir)larni, matn maqsadini aniqlash, xulosa qilish va xulosani isbotlovchi asoslarni topish.	1.1.4
	Lingvistik kompetensiya	Savodxonlik	O‘zbek tilining imlo qoidalarini bilish, tovush va harf munosabatini tushunish.	2.1.1
		Grammatik kompetensiya	So‘z tarkibini bilish, so‘zni morfemik tarkibga ajrata olish, tahlil qila olish, asos va qo‘shimchalarning nutqdagi ahamiyatini tushunish va ularni nutqda to‘g‘ri qo‘llash.	2.2.1
			Mustaqil so‘z turkumlarining grammatik xususiyatlarini bilish, ularning nutqdagi ahamiyatini tushunish, farqlash.	2.2.2
			Yordamchi so‘z turkumlarining grammatik xususiyatlarini bilish, ularning nutqdagi ahamiyatini tushunish, farqlay olish.	2.2.3
			So‘zlarning o‘zaro bog‘lanishini bilish, tushunish.	2.2.4
			Gap bo‘laklarining grammatik xususiyatlarini bilish, ularning nutqdagi ahamiyatini tushunish va farqlay olish, gapni gap bo‘laklariga ajrata olish, gap tarkibini tahlil qila olish.	2.2.5
			Gaplarning o‘zaro bog‘lanishini tahlil qila olish.	2.2.6
			Tinish belgilarining vazifasini va ahamiyatini tushunish va ularni to‘g‘ri qo‘llash.	2.2.7
	Leksik kompetensiya	O‘rganilgan mavzular bilan bog‘liq leksik birliklarni to‘g‘ri qo‘llay olish, keng tarqalgan, kundalik va kasbiy vaziyatlarda ishlatiladigan so‘z va so‘z birikmalarini bilish.	2.3.1	
		So‘z yasash elementlari, leksik birliklarning ko‘p ma‘noliligi, leksik va mantiqiy moslashuv, antonim, sinonim va boshqa umumleksik munosabatlarni bilish.	2.3.2	

			Rasm yoki chizma yordamida ifodalangan fikrni tushunib, mos ravishda gap tuza olish va kerakli soʻzlarni qoʻllay olish.	2.3.3
--	--	--	---	-------

Izoh* *Oʻqib tushunish koʻnikmasini tekshirishga qaratilgan test topshiriqlarini shakllantirishda madaniyat, maʼnaviyat, ilm-fan, sanʼat, sport va taʼlim sohasiga oid mavzulardagi matnlardan, shuningdek, rasmiy ish hujjatlari matnlari va badiiy asarlardan olingan parchalardan foydalaniladi.*

Izoh** *Mazkur hujjatga aprotatsiya natijalari, vakolatli davlat tashkilotlarining tegishli buyruq va qarorlari asosida qoʻshimchalar, oʻzgartirishlar va tuzatishlar kiritilishi mumkin.*